

**Andrés
Ibáñez**

**De
schaduw
van
de
liervogel**

Roman
Uit het Spaans vertaald
door Frans Oosterholt

Eerste druk
2006

Menken Kasander & Wigman Uitgevers
Leiden

De vertaler ontving voor deze
vertaling een werkbeurs van de
Stichting Fonds voor de Letteren.

Oorspronkelijke titel:

La sombra del pájaro lira

© 2003 Andrés Ibáñez

Nederlandse vertaling:

© 2006 Frans Oosterholt /

Menken Kasander & Wigman

Uitgevers, Leiden

Illustratie omslag:

© 2006 Laura de Moor

Foto auteur:

© Anna Löscher

ISBN-10 90 74622 56 9

ISBN-13 978 90 74622 56 1

NUR 302

www.mkw-uitgevers.nl

Voor Mariajo,
voor Nicolás
en voor Mario

They preach and they are preaching in a land
To be described. They are preaching in a time
To be described. Evangelists of what?
If they could gather their theses into one,
Into a single thought...
If they could! Or is it the multitude of thoughts,
Like insects in the depths of the mind, that kill
The single thought?

Wallace Stevens

Extracts from Addresses to the Academy of Fine Ideas

Sommige insecten worden uit de zon geboren. Het zijn
kussen van de zon...

Alexander Scriabin

Noten bij de Tiende Sonate

Proloog

Geheugen en geheugenverlies

De weledelzeergeleerde heer doctor emeritus Mirmidón Aguanópulos, algemeen directeur van de Maan, zoefde op zijn vélócipède over de Boulevard Feniks van de grote stad Floria, monumentale hoofdstad van het bosrijke en buitensporig natte land Goyanás. Meneer Aguanópulos was een man van middelbare leeftijd, een beetje aan de dikke kant (of, zoals hij het zelf graag zei, ‘van het sanguinisch temperament’) en zijn bovenlip werd gesierd door een donkere en dichtbegroeide snor. Meneer Aguanópulos, directeur van de Maan, hield ervan altijd een geurtje te dragen, ‘ter attentie van de dames!’, placht hij te zeggen met een ietwat hese stem, waarbij hij zijn heupen suggestief heen en weer bewoog (want als de legende klopte, was hij in zijn jonge jaren een voortreffelijk danser geweest), en hij hield er ook van piekfijn gekleed te gaan: tweekleurige schoenen en pakken met dubbele revers waren zijn passie. Bij deze gelegenheid droeg hij een lichtlila pak en room- en kerskleurige schoenen, en hij had besloten er een bloem bij te dragen, een witte camelia, in het knoopsgat van zijn linker revers, aangezien hij in zijn rechter revers altijd de speld van zijn gilde droeg, een kleine maan met verscheidene kraters, afgebeeld in drie dimensies, omringd door een schematische krans van rozen en viooltjes bij wijze van ring van Saturnus. Het devies van zijn afdeling was dan ook ‘laat ons de maan met rozen omringen’, een boodschap die verwees naar de lang vervlogen dagen waarin psychiatrische inrichtingen veel weg hadden van gevangenissen en de zieken in kooien opgesloten werden en aan koude douches werden onderworpen. Het devies was een beetje

achterhaald maar niemand had het nodig gevonden om het te veranderen.

Uiteraard was de 'maan' van de speld van meneer Aguanópulos niet de werkelijke 'maan' aan de nachthemel, en meneer Aguanópulos was natuurlijk ook helemaal geen directeur van een satelliet die ronddraaide in de hemel. 'De maan' was gewoon de vriendelijke en blijmoedige term die in Floria doorgaans wordt gebruikt voor wat elders 'waanzin' of 'krankzinnigheid' of met een wat meer technische benaming 'geestesziekte' wordt genoemd. Meneer Aguanópulos was derhalve algemeen directeur van het Stelsel van Psychiatrische Sanatoria van Floria, in het departement Arboria van de staat Goyanás, en hij begaf zich op dat moment naar het ziekenhuis van Onze Lieve Vrouw van de Maan, een van de belangrijkste psychiatrische klinieken van Floria.

Meneer Aguanópulos, die in vrijwel niets een virtuoos was (zijn sociale vaardigheden bleven beperkt tot stijldansen en een zeer welluidend en elegant Aquitaans, waarmee hij overigens slechts een dozijn beleefdheidsformules, een paar woordspelingen en een enkele schuine mop ten beste gaf), was nochtans een volleerd bestuurder van de vélompède, en verstond de kunst om te manoeuvreren, te remmen en zelfs de stoep op en af te springen, zonder zijn stuur aan te raken. Op de vélompède rijden was een van de vele jeugdige liefhebberijen die meneer Aguanópulos sinds zijn twintigste ononderbroken in praktijk bracht. Hij was de rechtschapen vader van vijf dochters, twee van zijn eerste vrouw Inés Guillermina en drie van zijn meest recente echtgenote, mevrouw Claudilene, en tussen deze twee door was er nog een kortstondig kinderloos huwelijk geweest; hij was een eerbiedwaardige politicus en een vooraanstaand stadsburger (zijn uit marmer gehouwen borstbeeld sierde een nis in de Spiegelzaal van het stadhuis van Floria); hij

had drie kranten opgericht en diverse dichtbundels gepubliceerd, alsmede een biografie van pater Ayuso, de grote geschiedschrijver van Goyanás; hij was drie keer minister van de Republiek geweest: van Openbare Werken in twee kabinetten voor de realistische partij Continuïteit of Paroxisme, en van Pers en Communicatiemiddelen in één kabinet voor de surrealistische partij Reformatie of Terreur, en net als zijn vader en zijn opa was hij ook gouverneur-generaal van de staat Rosso geweest, en ondanks alles koesterde hij nog altijd zekere romantische ideeën uit zijn jeugd, het idee om alles op te geven en de wereld af te reizen, het idee om te ontsnappen naar een eiland in Oceanië en in een hutje aan zee te gaan wonen. En ondanks alles reed hij nog altijd op zijn vélocipède door de drukke staten van Floria.

Meneer Aguanópulos mocht graag riskant rijden, fietste dwars tegen eenrichtingsverkeer in, sneed bochten af via trottoirs en groenstroken en hij hield er ook van met zijn vélocipède gevaarlijk dicht langs de stoep te rijden om met zijn handen of zijn hoofd de slingerende klimplanten aan te raken die van de stenen plantenbakken op de Boulevard Feniks neerhingen. Hij nam zijn handen van het stuur en streelde het loof, plukte in het voorbijgaan een bloem of een groot groen en glanzend blad, bracht ze naar zijn neus om eraan te ruiken, raakte in vervoering, sloot een moment zijn ogen, gooide ze in de lucht, bracht zijn handen weer naar het stuur om uit te wijken voor een astigmatisch besje dat oranje met turquoise verwarde of voor een elegante dame die het portier van haar sportieve dubbelgeparkeerde *coupé* wijd opengooide, floot de melodie van *De gondeliers van de Wolga* en voelde zich koning van de wereld.

‘Mirmidón is de gezondheid in persoon!’ zei zijn onmiddellijke superieur, zijne excellentie de Minister van Gezondheid.

‘Papa, je breekt nog een keer je nek!’ zei zijn dochter Ana Sofía, zijn jongste en tevens lievelingsdochter.

‘Mirmidón, waarom neem je de dienstauto niet?’ vroeg zijn vrouw Claudilene, die uit een van de oudste en rijkste families van Floria stamde. ‘Zie je dan niet dat je op die manier afbreuk doet aan de waardigheid van je ambt?’

Hij volgde de ruime bocht van de Boulevard Feniks tot aan de Heilige-Lodwijkbrug, sloeg linksaf, de Heilige-Engelstaat in, een van de belangrijkste verkeersaders van de Siremá-buurt, en zette de afdaling in naar de rivier, hoewel die op dat punt misschien geen rivier meer was maar zee, ‘rivierzee’ om kort te gaan, bezongen door de dichter Hildebrando Cardoso in zijn grote patriottische gedicht *Florianá*. Gulden palmen sierden de gietijzeren balkons. Grote zwarte vogels vlogen boven de columbaria die de oude paleizen uit de achttiende eeuw in Siremá, de oude buurt van de dichters en occultisten van Floria, bekroonden.

Hij raakte altijd weer onder de indruk van de poorten van Onze Lieve Vrouw van de Maan, sierstenen, gietijzeren hekken, kamperfoelie in bloei, adelaars en engelen van kalksteen, aangevreten door vocht. Het ziekenhuis was gebouwd aan de oevers van de Gouden Zee, de rivier die met haar onafzienbare estuarium de stad Floria in tweeën deelt. Terwijl hij zijn véloupède vastmaakte aan een van de ijzeren lansen van het hek, herkende meneer Aguanópulos, met een mengeling van genot en walging, de geur van zout, vocht, slijk, hitte en moerassen, die van de rivier kwam.

O, hoe graag zou hij die rivier stroomopwaarts varen, zich verliezen in de noordelijke districten, de wijde meanders volgen die het oerwoud binnendrongen, mijmeren te midden van drijvende eilanden, kaaimannen en roze dolfijnen, totdat hij aan zou komen in het land van de amazones, midden in *terra incognita*! Want Aguanópulos, die

nooit op reis geweest was, mocht graag dromen van grote exotische reizen naar afgelegen en onbetreden oorden. Onmogelijke reizen, uiteraard, reizen die hij nooit zou maken.

De zusters en dokters die hem, fluisterend over het laatste schandaal in de pers, op stonden te wachten in de koelte van de hal, verbaasden zich erover dat hij zich zo vertoonde, zonder chauffeur, zonder secretaresse, zonder gevolg. Na de plichtmatige begroetingen en nadat ze hem een kopje thee hadden aangeboden, begeleidden ze hem door de hal naar de centrale tuin van het sanatorium, en vervolgens langs liriodendrons, ficussen en kapokbomen naar een enorme boomvormige hibiscus met grote roze bloemen, waaronder op een stenen bank een jongen zat met een mooi en triest gezichtje, met één been onder zijn lijf gevouwen. De jongen zat te praten met een andere interne patiënt, een jonge vrouw met lange rode vlechten, die besloot onopvallend de hielen te lichten toen ze de groep zusters en dokters in witte jassen ontdekte die in majestueuze pas en met theatrale glimlach op hen afkwam. De jongen keek hen verwonderd aan en toen het tot hem doordrong dat ze met hem wilden praten, stond hij op van de bank.

‘Dit is de jongen, excellentie,’ zei zuster Bactriana, terwijl ze op de jongen afstapte en hem liefdevol bij de schouder nam: ‘Kijk eens, jongeman, deze heel belangrijke meneer is hier gekomen om je te leren kennen. Dit is zijne excellentie de heer Aguanópulos.’

‘Het is een grote eer,’ zei de jongen met een hand op zijn hart en een lichte buiging.

Hij droeg de reglementaire kleding van de Maan, grijze stofjas, blauwe katoenen broek en canvas sandalen met een zool van hennep, maar hij had iets verfijnds en ongrijpbaars over zich, een soort prinselijke elegantie.

‘Goed, goed,’ zei meneer Aguanópulos. ‘Het is mij ook een genoegen. Hoe doen de zusters het, zorgen ze goed voor je?’

‘Heel goed, meneer,’ zei de jongeman. ‘Ze zijn zo aardig dat je bijna zou wensen echt gek te zijn.’

Meneer Aguanópulos vertoonde geen enkele reactie. Hij was meer dan gewend aan de omgang met geesteszieken die begiftigd waren met een briljante intelligentie, totaal gestoorde idioten die in staat waren het woord te voeren met oogverblindende helderheid en een vernietigend gevoel voor ironie.

‘De zusters hebben me verteld dat je een voortreffelijk geheugen hebt,’ vervolgde Aguanópulos. ‘Dat wil zeggen, meer dan voortreffelijk: uniek.’

‘Ik heb jarenlang geoefend,’ zei de jongen.

‘Wat had hij ook al weer onthouden?’ vroeg Aguanópulos, achteromkijkend naar de dokters. ‘De lijst van alle interne patiënten...?’

‘Het was enorm indrukwekkend,’ zei zuster Bactriana, die stond te popelen om te spreken en vast al dagenlang, of misschien wel weken, liep te denken wat ze zou gaan zeggen. ‘Het gebeurde allemaal naar aanleiding van het bezoek van meneer de president van de Republiek aan Onze Lieve Vrouw van de Maan.’

‘Lang zal hij leven!’ riep Aguanópulos uit, de blik ten hemel gericht.

‘De veiligheidsdiensten van meneer de president vroegen ons om een lijst waarop stond welke plaatsen de patiënten toegewezen krijgen in de eetzaal, uwe excellentie. Uwe excellentie moet weten dat er vierhonderdzesentachtig inter-

ne patiënten zijn die in twee ploegen eten en die altijd op dezelfde plek zitten in de eetzaal.'

'Mooi,' zei Aguanópulos en hij vouwde zijn handen op zijn buik in afwachting van het smeuijge deel van het verhaal.

'Helaas beschikten we niet over een dergelijke lijst. Ik weet niet eens of er ooit een heeft bestaan. We zijn niet al te veeleisend als het gaat om de verdeling van de plaatsen in de eetzaal, al willen we wel graag, zoals u wel zult begrijpen, dat ze niet van stoel veranderen als ze eenmaal een plek hebben uitgekozen.'

'Dat begrijp ik maar al te goed.'

'Toen verscheen deze jongeman hier op het toneel, uwe excellentie. Adenar, vertel meneer eens wat je die ochtend tegen me zei,' besloot zuster Bactriana.

'Het stelde niets voor,' zei de jongeman en hij schraapte nauwelijks hoorbaar zijn keel. 'Ik zei tegen de zuster dat ik precies wist waar iedereen zat.'

'Wist je nog alle stoelen?' vroeg meneer Aguanópulos, die per slot van rekening was gekomen om versted te staan. 'De stoelen van alle vierhonderdzesentachtig patiënten?'

'Ja, edelachtbare!' gilde de zuster op triomfantelijke toon. 'Van de eerste tot de laatste! En hij heeft zich niet één keer vergist! Binnen een paar uur hadden we de lijst waar de heren van de presidentiële veiligheidsdienst om vroegen.'

'Maar hoe kan dat?'

'Niet alleen wist hij nog waar alle vierhonderdzesentachtig patiënten zaten, edelachtbare,' kwam een van de dokters tussenbeide, een oudere man met een vriendelijk gezicht, 'hij wist ook nog precies de voornamen en de vier achternamen van iedereen, hun kamernummer en in welke ploeg ze allemaal zaten...'

'Heilige Egyptische Maria!' riep meneer Aguanópulos opnieuw versted uit en daarna richtte hij zich weer tot de

jongeman, die hen met enige verbazing aankeek: ‘Maar zeg eens, mijn zoon, jij moet over heel bijzondere mnemotechnische systemen beschikken... Hoe doe je dat?’

‘Dat is helemaal niet moeilijk,’ zei de jongen. ‘Iedereen kan het.’

‘Het meest verbazingwekkende van dit geval is,’ deed een van de jongere dokters een duit in het zakje, ‘laten we dat niet vergeten!, dat dit wonderbaarlijke staaltje van hyperontwikkeld herinneringsvermogen afkomstig is van een persoon die nu juist lijdt aan een extreme vorm van geheugenverlies.’

De zuster liet weer eens een schelle zenuwlach horen.

‘Geheugenverlies?’ riep Aguanópolis uit. ‘De man met het beste geheugen van heel Goyanás lijdt aan geheugenverlies?’

‘Het is een geval dat openlijk en genadeloos alles tart wat we weten van de medische wetenschap,’ vervolgde de jonge dokter met gefronst voorhoofd. ‘Toen ze hem zwerfend door de bossen aantroffen, een paar maanden geleden nu, was de jongen zelfs zijn eigen taal vergeten. Vandaag weet hij niet eens meer hoe zijn ouders heten, maar hij kan wel de namen van bijna vijfhonderd personen uit zijn hoofd leren plus de plek waar ze zitten in een enorme eetzaal...’

‘Het is stellig een heel uitzonderlijk geval,’ zei Aguanópolis met een openhartige glimlach waar de tevredenheid van afstraalde. ‘Wat een bijzondere jongen! Hoe heet je, mijn zoon?’

‘Adenar,’ zei de jongen.

‘Arme stakker,’ zei zuster Lavinia. ‘Hij kan zich niets meer herinneren!’

‘Amnesie en mnemoniek in een!’ riep Aguanópolis uit. ‘Wat een schitterende krantekop!’